

Тополя Р.В.

Черкаський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України

КОНЦЕПЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті розкрито методологічне розуміння концепції у сфері адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності. Доведено, що це система логічних поглядів, ідейний задум авторитетних фахівців у галузі адміністративного права та криміналістики, затверджена компетентним публічним органом щодо сутнісного удосконалення публічного адміністрування експертної діяльності, з метою задоволення потреб правосуддя та адміністративних органів висновками, що будуть предметом судового або адміністративного розгляду. Виявлено, що єдина Концепція розвитку судової експертизи в Україні, була затверджена методичною радою ГО «Всеукраїнської незалежної науково-дослідної експертної спілки». В ній була спроба виробити напрями розв'язання проблем уніфікації процесуального законодавства з питань призначення та проведення судової експертизи, запровадження рівності обов'язків і прав експертів усіх форм власності. З'ясовано, що в певній мірі це було реалізовано в Законі України від 3 листопада 2022 р. № 2716-IX, згідно з науково-методичне та організаційно-управлінське забезпечення та контроль за діяльністю судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, покладається на Міністерство юстиції України. В статті також піднята проблематика концептів місця і ролі експерта в системі судових процесів, а саме як: «наукового судді», «помічника суду», «свідка», та самостійного учасника судового процесу. В цілому зроблено висновок, що концепція адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності – це вагома цілеспрямована у часі та заходами засада комплексного і довготривалого розвитку публічного адміністрування стосовно людської діяльності, яка пов'язана з розв'язанням суспільного спору особами, які мають спеціальні знання за допомогою певної методики з отриманням нової якості інформації та формуванням відповідних висновків, які стають предметами вирішення судового та адміністративного спору.

Ключові слова: адміністративний орган, експерт, контроль, концепція, методика, науковий підхід, обов'язки і права, суд, юридичний спір.

Постановка проблеми. Одним з провідних інструментів правового забезпечення вирішення правових спорів є різноманітні експертизи. Вони знайшли своє широке застосування у правосудді та вагоме при вирішенні публічних спорів в адміністративному порядку. Тим самим, експертна діяльність може бути розглянута не тільки, як засіб досягнення об'єктивності та справедливості в праві, однак як цінність сама по собі, що знаходиться в динамічному процесі розвитку.

Забезпечити поступальний прогресивний розвиток будь якої сфери суспільного регулювання найбільш доцільно шляхом планування. Коли таке планування здійснюється глобальна та у довготривалій перспективі часто воно затверджується формі концепцій. Не є виключенням з цього правила й проблематика адміністративно-правового забезпечення експертної діяль-

ності. Отже, аналізована стаття буде присвячена розкриттю юридичної природи концепцій адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

До адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності в Україні звертали свою увагу вчені В. Авер'янов, В. Атаманчук, В. Басай, П. Біленчук, В. Галаган, В. Галуцько, А. Гіряк, Ф. Джавадов, О. Єщук, А. Іванищук, В. Ковальова, А. Лазебний, О. Олійник, І. Пиріг, В. Ревака, О. Сабинін, М. Сегай, Е. Сімакова-Єфремян, Г. Стрілець, А. Фурман, В. Шепітько, В. Юрчишин, В. Юсупов, О. Юнацький та ін. Проте вони безпосередньо аналізованої нами проблематики не торкалися, присвятивши свої наукові пошуки найбільш загальним спеціальним або суміжним викликам.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, теорії криміналістики, доктринальних положень у цій сфері вчених та чинного законодавства розкрити наукову природу концепції адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Згідно з тлумачним словником української мови «концепція» – це система доказів певного положення, система поглядів на те чи інше явище. Ідейний задум твору [1]. Британська енциклопедія доводить, що у аналітичній школі «концепція» – це предмет філософії, який, пов'язаний з основними рисами предмету про який йдеться. Тим самим, поняття концепція, на думку західних вчених характеризується логічними, а не розумовими сутностями. Типовим прикладом такого концепту є «Концепція розуму» (1949 р.) Г. Райла, Оксфордського аналітика, яка полягає в тому, що мета полягає не в дослідженні фактів емпіричним шляхом (тобто за допомогою методів), а як сам розум в дослідженні його «логічного» профілю. Подібним чином дослідження логічних особливостей дискурсу про задоволення, обов'язок чи пам'ять пов'язане з поняттями задоволення обов'язку [2].

В попередніх наших наукових працях ми довели, що експертна діяльність є специфічною формою людської діяльності, яка пов'язана з розв'язанням суспільного спору (у більшості випадків – юридичного спору), є спеціальною пізнавальною науково-дослідницькою діяльністю, щоб особи, які мають певні спеціальні знання, проводили її в різних сферах суспільного життя за допомогою певних способів і науково обґрунтованої та утвердженої методики, має на меті всебічний, повний, об'єктивний, комплексний аналіз об'єктів, процесів або явищ з отриманням нової якості інформації та формуванням відповідних висновків [3].

Фундаментальною закономірністю експертизи будь-якого роду є її здатність отримання достовірного нового знання на базі вже відомого при обмеженому, як правило, об'ємі початкової інформації про подію, що відображена, її (експертизи) унікальності, неповторності, незамінності. Вказана фундаментальна закономірність сприяє появі ряду окремих різнопланових закономірностей. Наприклад, визначає єдність загального підходу до вирішення експертних завдань, породжуючи окрему закономірність загально-методичного плану. На її базі здійснюється розробка методів дослідження специфічних об'єктів, як закономірностей об'єктного конструювання методик.

Використання на практиці спочатку «неруйнівних» методів дослідження, а потім вже тих, що здатні привести до зміни властивостей і ознак об'єкт. Інша фундаментальна закономірність, що вивчається теорією судової експертології це використання сучасних досягнень науки і техніки при створенні спеціалізованих (предметних) наукових засад тих або інших родів експертиз. Ця закономірність проявляється багатоплановою, як: інтеграція наукових даних для створення базисного знання експертизи певного роду і його постійне поповнення; розширення можливостей дослідження об'єктів цієї експертизи на основі нових або модифікації наявних методики та поява нових об'єктів дослідження [4].

На рівні публічного адміністрування Президента України, одним з невідкладних заходів з проведення реформ та зміцнення держави було розроблення та внесення на розгляд Верховної Ради України законопроекту про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення системи самоврядування судових експертів, запровадження рецензування висновку судового експерта та визначення граничних строків проведення судових експертиз [5].

Звертаючись безпосередньо до предмету аналізованої статті скористаємось слухними напрацюваннями у цій сфері Громадської організації «Всеукраїнської незалежної науково-дослідної експертної спілки», яка розробила, затвердила на методичній раді та оприлюднила «Концепцію розвитку судової експертизи в Україні». До основних проблем експертизи, розв'язання яких необхідно здійснити в процесі вдосконалення законодавства в галузі судової експертизи фахівці громадянського суспільства відносять необхідність уніфікації процесуального законодавства України з питань призначення та проведення судової експертизи, починаючи з понять «експерт» та «експертиза», так як в спеціальному законі ця процесуальна фігура називається по-іншому – «судовий експерт», а його дослідницька діяльність «судова експертиза» [6].

Ми погоджуємось з вище наведеною пропозицією стосовно уточнення категорійного апарату. Адже розглядаємо аналізовану проблематику у широкому форматі та вважаємо, що в утверджене вузьке її розумінні у законодавстві, залишає за межами адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності, певні аспекти, що негативно впливає на гарантії прав та законних інтересів осіб, особливо при здійсненні адміністративних різного виду проваджень.

Також ми повністю погоджуємося з авторами Концепції розвитку судової експертизи в Україні що існує невідкладна необхідність усунути монополію державних судових експертів на проведення судових експертиз – зняти обмеження в проведенні певних видів судових експертиз для недержавних судових експертів, зокрема, криміналістичних, судово-медичних та судово-психіатричних експертиз, визнаючи рівність всіх суб'єктів судової експертизи при здійсненні судово-експертної діяльності. Визначити коло суб'єктів, яким можуть бути доручено проведення експертиз, а саме: державні судові експерти, які працюють в державних спеціалізованих судово-експертних установах на постійній основі; недержавні (приватні) судові експерти, які працюють в організаціях, підприємствах тощо (будь-якої форми власності) на постійній основі або за угодою, а також експерти, які самостійно здійснюють експертну діяльність; експерти-фізичні особи, які є фахівцями в галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла, що епізодично можуть бути залучені для виконання функції судового експерта в судочинстві [6].

Цікаві концепції існують в науці кримінального процесу, які обґрунтовують наступні позиції щодо розуміння сутності судового експерта, як учасника кримінального провадження: концепція «наукового судді» – висновок експерта ототожнювався із вироком суду, а судовий експерт розглядався як «науковий суддя»; концепція «судовий експерт – помічник суду»; концепція «судовий експерт – свідок»; концепція «судовий експерт – самостійний учасник судочинства». Але більше за усе все це концептуальна лірика, яка витікає з історії розвитку науки кримінального процесу [7].

Певні з визначених вище концептуальних засад знайшли своє законодавче закріплення Законі України від 3 листопада 2022 р. № 2716-IX. Згідно з яким організація науково-методичного забезпечення судово-експертної діяльності та організаційно-управлінські засади діяльності державних спеціалізованих установ покладаються на міністерства та інші державні органи, до сфери управління яких належать державні спеціалізовані установи, що здійснюють судово-експертну діяльність. Науково-методичне та організаційно-управлінське забезпечення діяльності судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, покладається на Міністерство юстиції України. Для розгляду найважливіших питань розвитку судової експертизи, що

мають міжвідомчий характер, при Міністерстві юстиції України утворюється Координаційна рада з проблем судової експертизи. Методики проведення судових експертиз (крім судово-медичних та судово-психіатричних) підлягають атестації та державній реєстрації [8].

Висновки. Все вище викладене дає можливість сформулювати певні узагальнення щодо концепції адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності:

– це система логічних поглядів, ідейний задум авторитетних фахівців у галузі адміністративного права та криміналістики, затверджена компетентним публічним органом щодо сутнісного удосконалення публічного адміністрування експертної діяльності, з метою задоволення потреб правосуддя та адміністративних органів висновками, що будуть предметом судового або адміністративного розгляду;

– виявлено, що єдина в аналізованій нами сфері формально був прийнятий єдиний адміністративний акт який рішенням методичної ради ГО «Всеукраїнської незалежної науково-дослідної експертної спілки», затвердив «Концепцію розвитку судової експертизи в Україні», в якій була спроба виробити напрями розв'язання проблем уніфікації процесуального законодавства з питань призначення та проведення судової експертизи, запровадження рівності обов'язків і прав експертів усіх форм власності; в певній мірі це було реалізовано в Законі України від 3 листопада 2022 р. № 2716-IX, згідно з науково-методичне та організаційно-управлінське забезпечення та контроль за діяльністю судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, покладається на Міністерство юстиції України;

– піднята проблематика концептів місця і ролі експерта в системі судових процесів, як: «наукового судді», «помічника суду», «свідка», та самостійного учасника судового процесу.

Отже, концепція адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності – це вагома цілеспрямована у часі та заходами засада комплексного і довготривалого розвитку публічного адміністрування стосовно людської діяльності, яка пов'язана з розв'язанням суспільного спору особами, які мають спеціальні знання за допомогою певної методики з отриманням нової якості інформації та формуванням відповідних висновків, які стають предметами вирішення судового та адміністративного спору.

Список літератури:

1. Концепція. Словник української мови: в 11 томах. Том 4. 1973. С. 275. <http://sum.in.ua/s/koncepcija>
2. Concept philosophy. BRITANNICA 2023. <https://www.britannica.com/topic/concept>
3. Тополя Р. В. Поняття адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності в Україні. *Науковий вісник публічного і приватного права*. Випуск 2. Том 2. 2022. С. 27–37.
4. Юнацький О. В. Експертологія. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 2006. <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/1130/3.1.pdf>
5. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави. Указ Президента України від 8 листопада 2019 р. № 837. Офіційне Інтернет представництво Президента України Володимира Зеленського. 2019. <https://www.president.gov.ua/documents/8372019-30389>
6. Концепція розвитку судової експертизи в Україні. Затверджено методичною радою Громадської організації «Всеукраїнської незалежної науково-дослідної експертної спілки». 2023. <http://www.nndes.org.ua/forum/%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96-%D0%BF%.html>
7. Хто такий судовий експерт? НСЕО. 2021. <https://sudexpert.vn.ua/ua/a385904-hto-takij-sudovij.html>
8. Про внесення змін до Закону України “Про судову експертизу” щодо удосконалення організаційно-управлінського забезпечення судово-експертної діяльності. Закон України від 3 листопада 2022 р. № 2716-IX. *Голос України* від 31.12.2022 р. № 267.

Topolia R.V. CONCEPTS OF ADMINISTRATIVE AND LAW SUPPORT OF EXPERT ACTIVITIES

The article reveals the methodological understanding of the concept in the field of administrative and legal support of expert activity. It has been proven that this is a system of logical views, an ideological idea of authoritative specialists in the field of administrative law and criminology, approved by a competent public body regarding the essential improvement of public administration of expert activity, with the aim of meeting the needs of justice and administrative bodies with conclusions that will be the subject of judicial or administrative review. It was revealed that the single Concept of the development of forensic examination in Ukraine was approved by the methodical board of the NGO “All-Ukrainian Independent Research Expert Union”. It was an attempt to develop directions for solving the problems of unification of procedural legislation on the appointment and conduct of forensic examination, introduction of equality of duties and rights of experts of all forms of ownership. It was found that to a certain extent this was implemented in the Law of Ukraine dated November 3, 2022 No. 2716-IX, in accordance with scientific-methodical and organizational-management support and control over the activities of judicial experts who are not employees of state specialized institutions, relies on the Ministry of Justice of Ukraine. The article also raises the issue of the concepts of the expert’s place and role in the system of legal proceedings, namely as: “scientific judge”, “court assistant”, “witness”, and an independent participant in the legal process. In general, it was concluded that the concept of administrative and legal provision of expert activity is a well-targeted basis in time and measures for the complex and long-term development of public administration in relation to human activity, which is connected with the resolution of public disputes by persons who have special knowledge of with the help of a certain methodology with the obtaining of new quality information and the formation of relevant conclusions, which become the subjects of judicial and administrative dispute resolution.

Key words: administrative body, concept, control, court, duties and rights, expert, legal dispute, method, scientific approach.